

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası Takipçilerinin “Fıkhi” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

İllet, illetli Olanın Varlığı ve Yokluğu İle Birlikte Döner

Refik Ahmed Ebu Cefar'e

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh. Çabalarınız bereketli olsun ve Allah sizi hayırla mükafatlandırsın...

Faziletli Şeyhimiz, şu şerî kaide hakkın bir soru sormak istiyorum; “illet, illetli olanın varlığı ve yokluğu ile birlikte döner.” Soru şu şekildedir: Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e taze hurmanın kuru hurma ile satışı hakkında sorulduğunda şöyle dedi; taze hurma, kurduğunda eksilir mi? Evet denildiğinde, o halde hayır, dedi... Şimdi şayet eksik olan miktarı kesin olarak bilir ve onu telafi edersek caiz olur mu, diğer bir ifadeyle, şayet taze hurmanın ağırlığı bir kilo olsa, kuru hurma haline geldiğinde 900 grama düşse, bir kilo yaş hurma için 900 gram satmamız caiz olur mu? Şayet cevap, satışın caiz olmadığı şekildeyse, illetin eksiklik olduğunu söylememizin ne faydası vardır?

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Sen sorunda, İslam Şahsiyeti Kitabının üçüncü cildinde illetin delaleti hakkında geçenlere işaret ediyorsun ve ben de sana, şahsiyette sorunla alakalı olanların bir kısmını aktarıyorum:

(Üzerine delilin delâleten delâlet ettiği illete gelince; bu, tenbih ve îma olarak adlandırılır ki bu da iki kısımdır:

Birincisi: Hüküm, anlaşılır bir vasfa dayanmış olmalıdır...

İkincisi: Ta'lîl, vad'ı açıdan lafzın medlulünün lâzımı olmalıdır ve lafız, vad'ı itibariyle ta'lîle delâlet eden olmamalıdır. Bu da beş çeşittir:

Birincisi:.....

İkincisi:.....

Üçüncüsü: Şâri', hükümle birlikte bir vasf zikreder, eğer onunla illetlendirmek takdir edilmemiş olsaydı, onu zikretmenin bir faydası olmazdı. Şâri'nin konumu bundan münezzehtir. Âdeten teşrî nâsslarda zikredilenlerin hepsinin teşrî bir itibarı olur. Onun için bu vasf, illet olarak itibar edilir, nâss da muallal olur. Bu, ister vasf, soru mahallinde olsun, isterse hükmün beyanında soru mahallinden soru mahallinin benzerine geçilmiş olsun, kelam bir soruya cevap olduğunda böyledir. Bu, Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den rivayet edilen şu hadis gibidir: **“Yaş** الرَّطْبُ بِالتَّمْرِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ يَنْقُصُ الرَّطْبُ إِذَا يَبَسَ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ، فَقَالَ: فَلَا إِذُنْ

hurmanın kuru hurma ile satışının caiz olması hakkında sorulduğunda Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: Yaş hurma kurduğunda eksilir mi? Evet, dediler. Bunun üzerine (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi: O halde hayır.” [Derakutni tahric etti.] **Hükmün, yaş hurma kurduğunda eksilir diye onların cevabındaki eksiklik vasfıyla bitştirilmesinin, abes olması mümkün değildir. Bilakis bir fayda için olması kaçınılmazdır. Rasul’ün yaş hurmanın satışı hakkındaki cevabının, Fâ ile -ki, ta’lil sîgalarındandır- onun “Öyleyse hayır.” sözüne bitştirmesi, hükmün vasfa Fâ ile tertibinden ve hükmün “O halde” harfine bitişmesinden dolayı, eksiklik yaş hurmanın, kuru hurma karşılığında satışının yasaklanmasının illeti olduğuna dair bir delâlettir. Bu misalde zikredilen vasıf, soru mahallindeki vakia oldu.** Vasfın, soru mahalli dışında olduğuna dair misal ise ki bu, hükmün beyanında soru mahallinin benzerini zikretmeye geçmektir. Bu da Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den rivayet edilen şu hadisten dolayıdır: Has’amili genç bir kadın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’e bir soru sordu ve şöyle dedi: Ey Allah’ın Rasulü! Üzerinde Hacc fârizası olduğu halde babama ölüm yetiştirdi. Onun adına Haccetsem, bunun ona faydası olur mu? Bunun üzerine Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ عَلَى أَبِيكَ “**Ne dersin, babanın üzerinde bir borç olsaydı onu öder miydin?” buyurdu. Kadın, “Evet.” dedi. “Öyleyse Allah’ın borcu, ödemeye daha layıktır.**” Has’amili kadın sadece Hacc hakkında sordu ve Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ise insanın borcunu zikretti. Dolayısıyla ona, bizzat hakkında sorulanın cevabı olarak değil hakkında sorulanın benzeri olarak zikretti. Fakat Rasul, o kadının hakkında sorduğu hükmü borç üzerine terettüp ederek zikretti. Hükmün, bir vasfa -ki, borçtur- bitştirilmesinin, abes olması mümkün değildir. Aksine mutlaka bir fayda için olmalıdır. Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in bu vasfı, hükmü onun üzerine terettüp etmekle birlikte zikretmesi, onunla ta’lile delâlet eder. Aksi halde onu zikretmek abes olurdu.) Bitti.

Gördüğünüz gibi bu nâss, sorunuzun cevabını içermektedir. Zira şöyle demiştiniz: “Şayet cevap, satışın caiz olmadığı şeklindeyse, illetin eksik olduğunu söylememizin ne faydası vardır?”... Nitekim konu, yaş hurmanın kurduğu zaman eksilmesinin faydasını açıklamıştır. Zira şöyle demiştir: **(Hükmün, yaş hurma kurduğunda eksilir diye onların cevabındaki eksiklik vasfıyla bitştirilmesinin, abes olması mümkün değildir. Bilakis bir fayda için olması kaçınılmazdır. Rasul’ün yaş hurmanın satışı hakkındaki cevabının, Fâ ile -ki, ta’lil sîgalarındandır- onun “Öyleyse hayır.” sözüne bitştirmesi, hükmün vasfa Fâ ile tertibinden ve hükmün “O halde” harfine bitişmesinden dolayı, eksiklik yaş hurmanın, kuru hurma karşılığında satışının yasaklanmasının illeti olduğuna dair bir delâlettir. Bu misalde zikredilen vasıf, soru mahallindeki vakia oldu.)** Buradaki fayda, illetin varlığıdır, yani eksikliğin zikredilmesinin, illetin yaş hurmanın kuru hurma ile satışının yasaklanması olduğunu açıklamasıdır. Bu nedenle şu şekilde sormanız doğru değildir: “illetin eksiklik olduğunu söylememizin ne faydası vardır?”(!) Ayrıca bu soru yanlıştır. Daha doğrusu konuda belirtildiği gibi eksikliği zikretmenin ne faydası var şeklindeki bu soru yanlıştır. Zira hükmün, eksiklik vasfıyla bitştirilmesinin bir fayda için olması kaçınılmazdır ki bu da, eksikliğin yaş hurmanın kuru hurma ile satışının yasaklanmasının illeti olmasıdır. Şayet böyle olmasaydı, eksikliği zikretmenin bir faydası olmazdı... Bunun faydası ise, satışın yasaklanmasının illet olduğunun açıklanmasıdır. Zira Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e, yaş hurmanın kuru hurma

ile satışı hakkında sorulduğunda, Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem de soru soran kişiye, yaş hurma kurduğunda eksilir mi? diye sordu. Evet, denilince Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: “**O halde hayır.**”

Eksikliği telafi etmenin neden doğru olmadığına gelince; Yani sorunuzda şu şekilde geçtiği gibi: “Şayet eksik olan miktarı kesin olarak bilir ve onu telafi edersek caiz olur mu?” Diğer bir ifadeyle, bir kilo kuru hurma karşılığında bir kilo yaş hurma satın alıyorsun. Sonra bir kilo yaş hurmanın ziyadesini, yani yaş hurma ile kuru hurma arasındaki ağırlık farkı olan miktarı alıyorsun. Örneğin, bir kilo yaş hurma kurduğunda 100 gram eksiliyor ve sen ona bir kilo kuru hurma verdin, o da sana, bir kilo yaş hurmaya ek olarak 100 gram fazla veriyor...Bu, kendi cinsiyle değiştirmiş olsanız bile faizli sınıflarda caiz değildir. Yani erş olarak (satılan malın kusurlu çıkması halinde satış bedelinden düşülen miktar), yani kalite farkı olarak veya aynı cinsten olan iki sınıf arasındaki özelliklerin farkı olarak adlandırılan şeyi almanız caiz değildir. Zira bu, faizli sınıflarda caiz değildir. Bilakis kuru hurmayı para ile satarsın ve bu para ile yaş hurma satın alırsın. Buna dair delil şudur:

Buhari Sahih’inde, Yahya’nın şöyle dediğini tahrir etmiştir; Ukbe İbn Abdulgâfir’in Ebu Said el-Hudri Radıyallahu Anhu’nun şöyle dediğini işittiğini duydum: جَاءَ بِلَالٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ بَرْنِيٍّ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَيِّنَ هَذَا قَالَ بِلَالٌ كَانَ عِنْدَنَا تَمْرٌ رَدِيٌّ فَبِعْتُ مِنْهُ صَاعَيْنِ بِصَاعٍ لِنُطْعِمَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ “Bilal, (iyi bir cins hurma olan) berni hurması getirmişti: Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona şöyle dedi: “Bu nereden?” Bunun üzerine Bilal şöyle dedi: Bizde adi hurma vardı. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in yemesi için ondan iki ölçek satıp bundan bir ölçek satın aldım. Bunun üzerine Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu: Eyvah, bu ribanın ta kendisidir. Böyle yapma. Ama hurma almak istediğin zaman o hurmayı başka bir alış-verişe karşılık sat, sonra onu al.” Aynı şekilde Müslim de tahrir etmiştir.

Sonuç olarak eksikliğin zikredilmesinin faydası, kuru hurma ile yaş hurmanın satışının yasaklanmasının illetini açıklamak içindir. Çünkü yaş hurma, kurduğu zaman eksilmektedir... Aradaki farkın veya erş olarak isimlendirilen şeyin ödenmesinin caiz olmadığına gelince; Çünkü faizli sınıflarda fark almak caiz değildir.

Umarım bu kadarı yeterli olmuştur. Bilen ve hüküm verenlerin en hayırlısı Allah’tır.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 06 Cumade’l Âhir 1439

M. 22/02/2018

Cevaba, emirin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3854/>